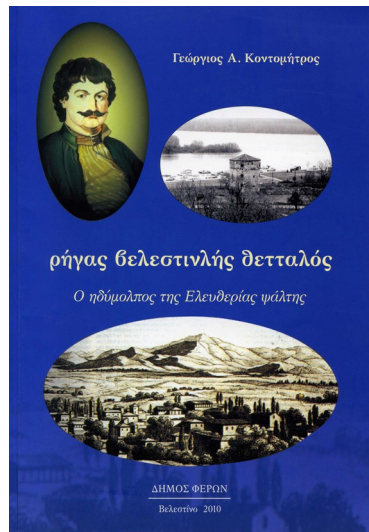

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος
Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας
Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

Βιβλιοκριτική:

Γεώργιος Α. Κοντομήτρος, *Ρήγας Βελεστινλής Θετταλός, ο ηδύμολπος της Ελευθερίας ψάλτης*, έκδοση Δήμου Φερών, Βελεστίνο 2010. Σχήμα 17Χ24 εκ., σελ 93, στις οποίες περιλαμβάνονται 13 ολοσέλιδες έγχρωμες εικόνες και άλλες 30 έγχρωμες εικόνες εντός του κειμένου.

ΑΘΗΝΑ 2014

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος

Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-
Ρήγα, Ιστορικός της Ιατρικής

Μιλτιάδου 3, 145 62 Κηφισιά, Αθήνα.

Τηλ. 210-8011066,

www.karaberopoulos.gr

e-mail. karamber@otenet.gr

Βιβλιοκριτική: Γεώργιος Α. Κοντομήτρος, *Ρήγας Βελεστινλής Θεταλός, ο ηδύμολπος της Ελευθερίας ψάλτης*, έκδοση Δήμου Φερών, Βελεστίνο 2010. Σχήμα 17X24 εκ., σελ 93, στις οποίες περιλαμβάνονται 13 ολοσέλιδες έγχρωμες εικόνες και άλλες 30 έγχρωμες εικόνες εντός του κειμένου.

Δημοσιεύθηκε στην εφημ. Βόλου, *Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ*, 12 Σεπτεμβρίου 2010.

Το υπό κρίση βιβλίο του κ. Γ. Κοντομήτρου, διδάκτορα Ιστορίας της Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Γενικού Γραμματέα της Εταιρείας Θεσσαλικών Ερευνών και Διευθυντού του Λυκείου της γενέτειρας του Ρήγα, είδε το φως της δημοσιότητας πριν από λίγους μήνες.

Ο συγγραφέας στην Εισαγωγή εμφαντικά τονίζει ότι στη συγγραφή του βιβλίου του βασίστηκε «στα νεότερα πορίσματα των μελετητών» (σελ. 13) και ως εκ τούτου ο αναγνώστης θα περίμενε να διαβάσει συνοπτικά ό,τι έχει φέρει στο φως η επιστημονική έρευνα, ώστε να έχει μια καλή γενική γνώση περί του έργου του Ρήγα Βελεστινλή. Όμως γρήγορα διαπιστώνεται φειδώλια στα ουσιώδη, τα οποία μερικές φορές παραλείπονται και αμετροέπεια στα επουσιώδη. Στο διαθέσιμο χώρο της φιλόξενης εφημερίδας θα επισημανθούν ενδεικτικά ορισμένα εξ αυτών.

Η ανεπάρκεια και προχειρότητα στη συγγραφή του βιβλίου σημειώνεται ήδη από τον Πρόλογο του Δημάρχου Φερών κ. Κων. Κανάρη, όπου γράφεται το ανιστόρητο ότι δήθεν ο Ρήγας «οραματίστηκε μια βαλκανική συνομοσπονδία». Και καλά ο δήμαρχος Φερών άμοιρος επιστημονικών γνώσεων δεν γνωρίζει το σωστό, θα έπρεπε όμως ο συγγραφέας του υπό κρίση βιβλίου να διόρθωνε το ανιστόρητο αυτό περί «Βαλκανικής Συνομοσπονδίας». Η «συνομοσπονδία» είναι σχέση μεταξύ ήδη υπαρχουσών κρατικών οντοτήτων, που τότε δεν υπήρχαν. Τότε υπήρχαν μόνο οι λαοί υπό την απολυταρχική εξουσία του Σουλτάνου.

Ο συγγραφέας αφήνει τον αναγνώστη ανημέρωτο σχετικά με το όνομα του Ρήγα όταν αόριστα γράφει ότι «η επιστημονική έρευνα έχει ξεκαθαρίσει πια τα ζητήματα αυτά τα σχετικά με το όνομά του» (σελ. 14). Ποια είναι αυτή η επιστημονική έρευνα; Δεν την γνωρίζει; Αλλά αφού ήταν σύνεδρος στο Ε΄ Διεθνές Συνέδριο «Φεραί-

Βελεστίνο-Ρήγας, Οκτώβριος 2007, θα είχε δει τη μελέτη «*Όνομα και καταγωγή του Ρήγα Βελεστινλή*», Αθήνα 2000, την οποία θα όφειλε να την αναγράψει τουλάχιστον στην Βιβλιογραφία από την οποία λείπει.

Φυσικής απάνθισμα

Το ενδιαφέρον του συγγραφέως εστιάζεται στις πηγές τις οποίες χρησιμοποίησε ο Ρήγας για να γράψει το «Φυσικής απάνθισμα» Μνημονεύει την έρευνα του γράφοντος που απέδειξε ότι ο Ρήγας χρησιμοποίησε λήμματα της Γαλλικής Εγκυκλοπαιδείας (1751-1765) των Diderot και D'Alembert, χωρίς όμως να ενημερώνει τον αναγνώστη ποια είναι αυτή η έρευνα, οι τίτλοι των εργασιών και που δημοσιεύθηκαν. Ούτε καν στην Βιβλιογραφία, όπως κάνει για άλλες εργασίες.

Στο ίδιο κεφάλαιο ο συγγραφέας του υπό κρίση βιβλίου ταλαιπωρεί τον αναγνώστη με τον τυπογράφο του «Φυσικής απάνθισμα» «Ευγενής Τράτνερ», του οποίου μάλιστα παραθέτει και την προσωπογραφία του, φορτώνοντας το κείμενό του με τα επουσιώδη αυτά στοιχεία.

Επίσης αφιερώνει τρεις σελίδες εκ των οποίων η μία ολοσέλιδη με το εξώφυλλο του εικονογραφημένου περιοδικού της Βιέννης «Ο κόσμος σε εικόνες» (die Welt in Bildern). Υποθέτει ότι ο Ρήγας θα το είχε δει στο τυπογραφείο του «Ιωσήπου Βαουμειστέρου», όπου τύπωνε το «*Σχολείον των ντελικάτων εραστών*» και ότι «*η θεματική του βιεννέζικου εντύπου συμπίπτει απόλυτα με αυτή που διαλαμβάνεται στο "Φυσικής απάνθισμα"*» (σελ. 25). Απαριθμεί τα Κεφάλαια του «Φυσικής απάνθισμα», πολλά εκ των οποίων όπως έχουμε δείξει στις έρευνές μας είναι από την Γαλλική Εγκυκλοπαιδεία, χωρίς όμως να αναγράφει τα αντίστοιχα κεφάλαια του εικονογραφημένου εντύπου «Ο κόσμος σε εικόνες», όπως θα περίμενε κανείς. Μάλιστα σημειώνει ότι «*οι τέσσερις σελίδες μόνο που αφιέρωσε ο Βελεστινλής (για τα φυτά) δεν επιτρέπουν περαιτέρω σύγκριση*».

Και καταλήγει άδοξα με την παρατήρηση «*η ταύτιση των ερασιματών του Ρήγα εκ της γερμανικής παραμένει ζητούμενο και μάλιστα πολύ δύσκολο*». Και ο καλόπιστος αναγνώστης θα ρωτήσει αφού δεν υπάρχει ταύτιση των κειμένων του βιεννέζικου περιοδικού με κείμενα του «Φυσικής απάνθισμα» γιατί όλες αυτές οι σελίδες και

οι παραπομπές του εντύπου στα γερμανικά σε οκτώ σειρές (αυτές και αν είναι κουραστικές. Φορτώνουν το ολιγοσέλιδο κείμενο με επουσιώδη, ενώ παραλείπονται τα ουσιώδη).

Ο αναγνώστης όμως πολύ θα χαίρονταν αν ο συγγραφέας του υπό κρίση παρουσίαζε την υποσημείωση που ο Ρήγας πρόσθεσε την τελευταία στιγμή πριν από την έκδοση στο «Περί γής», (*Φυσικής απάνθισμα*, σελ. 23) για να τονίσει πως την περιστροφή της γης γύρω από τον εαυτόν της και από τον Ήλιο την είχαν υποστηρίξει οι αρχαίοι Έλληνες Νικήτας ο Συρακούσιος, Φιλόλαος και Αρίσταρχος. Στοιχείο σημαντικό της αρχαιομάθειας του Ρήγα.

Για τη ρήση «Όποιος ελεύθερα συλλογάται, συλλογάται καλά», που ο συγγραφέας υποστηρίζει στις σελ. 30-31, ότι βρίσκεται στο ποίημα του ιατρού Χάλλερ «Οι Αλπεις», 1729, ενώ δεν βρίσκεται σ' αυτό, έχουμε γράψει πρόσφατα («Η Θεσσαλία», 29 Αυγούστου 2010). Μάλιστα το άρθρο μας αυτό ήταν αιτία ο κ. Κοντομήτρος να διερευνήσει και τα άλλα ποιήματα του Χάλλερ και τελικά να εντοπίσει σε ποίημα του 1734 τη φράση αυτή, (Θεσσαλία, 7 Αυγούστου 2010) και τον συγχαίρουμε για την ταύτιση αυτή.

Χάρτα της Ελλάδος

Στις σελ. 39-55 ο συγγραφέας ασχολείται με το χαρτογραφικό έργο του Ρήγα, όπου διαπιστώνεται ότι δεν έχει λάβει γνώση των τελευταίων ερευνών, που έχουν πραγματοποιηθεί κατά την για πρώτη φορά επανέκδοση της «*Χάρτας της Ελλάδος*» (1998), «*Νέας Χάρτας της Βλαχίας*» και «*Γενικής Χάρτας της Μολδοβίας*» (2005) από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα με σχόλια, ταυτίσεις και ευρετήρια.

Ο αναγνώστης του υπό κρίση βιβλίου δεν βρίσκει απάντηση στα βασικά ερωτήματα της ιστορικής έρευνας: Α). Ποια πρότυπα χαρτών ο Ρήγας χρησιμοποίησε για την *Χάρτα της Ελλάδος*. Β). Ποιος ο σκοπός έκδοσης της *Χάρτας*. Γ). Γιατί ο Ρήγας χρησιμοποίησε χάρτη της αρχαίας Ελλάδος για την περιοχή της Ελλάδος, Δ) Γιατί ο Ρήγας τύπωσε τους χάρτες της Βλαχίας Μολδαβίας. Ε). Ποια η σημασία των συμβολισμών του ροπάλου του Ηρακλέους που ο Ρήγας καταχωρίζει στους χάρτες του, και η συσχέτιση με τον συμβολισμό του ροπάλου στη σημαία του. Ζ). Ποια η σχέση των Χαρτών του Ρήγα με το Σύνταγμά του. ΣΤ). Ήταν τελικά επιτελικός χάρτης η «*Χάρτα της Ελλάδος*»; Ζ). Αν ο Ρήγας ταξίδεψε για φτιάξει του χάρτες του.

Θεμελιώδη ερωτήματα, στα οποία η έρευνα μας κατά τα τελευταία χρόνια έχει δώσει απαντήσεις και τις οποίες ο συγγραφέας του υπό κρίση βιβλίου τις παραλείπει και ασχολείται με τα βιβλία που είχε μαζί του ο Ρήγας στις αποσκευές του κατά τη σύλληψη. Και γι' αυτά να γράψει, όμως χωρίς φειδώ στα ουσιώδη και αμετροέπεια στα επουσιώδη (σε 8 από τις 11 σελίδες για του χάρτες).

Ακόμη σημειώνουμε ότι ο Ρήγας έχει βάλει σύνορα στο βόρειο μέρος της «*Χάρτας της Ελλάδος*», στη Δαλματία, Κάτω Ουγγαρία, οι οποίες βρίσκονται έξω από τα όρια του κράτους του, όπως έχουμε εντοπίσει και έχουμε παρουσιάσει. Και το αναγραφόμενο στη σελίδα 47 του υπό κρίση βιβλίου, πως δήθεν «*τα γεωγραφικά όρια ενός κράτους δεν έχουν εδώ καμμία σημασία*», δεν μπορεί να ισχύσει για την «*Χάρτα της Ελλάδος*» καθώς και για τους άλλους δύο χάρτες της Βλαχίας και Μολδαβίας, όπου ο Ρήγας έχει βάλει σύνορα με ιδιαίτερη διαγράμμιση.

Οι χάρτες Βλαχίας-Μολδαβίας

Για την έκδοση από τον Ρήγα της «*Νέας Χάρτας της Βλαχίας*» και «*Γενικής Χάρτας της Μολδοβίας*» (Βιέννη 1797) από τον συγγραφέα του υπό κρίση βιβλίου παρατίθεται μόνο μισή σελίδα. Δεν ενημερώνει τον αναγνώστη, ως θα όφειλε, την για πρώτη φορά επανέκδοση των χαρτών αυτών με την προσθήκη ευρετηρίων και σχολιασμό, όπως επίσης το γεγονός πως ο Ρήγας χρησιμοποίησε στα 1797 για δεύτερη φορά την Γαλλική Εγκυκλοπαιδεία κατά την έκδοση του χάρτη της Μολδαβίας. Η μελέτη δημοσιεύθηκε και στο έγκυρο ιστορικό περιοδικό «*Ο Ερανιστής*», τόμ. 25, 2005, σελ. 418-420.

Στους Χάρτες Βλαχίας και Μολδαβίας επί πλέον έχει εντοπιστεί το ρόπαλο του Ηρακλέους, για το οποίο φυσικά δεν κάνει λόγο ο συγγραφέας, που θέλει να προσφέρει ό,τι νεώτερο έχει γραφεί περί Ρήγα. Μάλιστα ο Ρήγας το έχει τοποθετήσει κάτω από τους θυρεούς των Ηγεμόνων και οι οποίοι θυρεοί είναι λοξά τοποθετημένοι, σα πεσμένοι. Συμβολισμοί με νόημα, που αναπτύσσονται διεξοδικά στην για πρώτη φορά επανέκδοση των χαρτών αυτών.

Τα Ολόμπια

Στο έργο «*Ολύμπια*» του Μεταστάσιο ο συγγραφέας του υπό κρίση βιβλίου δεν πληροφορεί τον αναγνώστη για το εισαγωγικό κείμενο, στο οποίο ο Ρήγας δίνει την σημαντικότερη πληροφορία ότι τα ολυμπιακά αγωνίσματα «ο δρόμος, η πάλη, ο δίσκος, το άλμα και το παγκράτιον παίζονται μέχρι της σήμερον εις την Θεσσαλίαν και εις όλην την Ελλάδα». Επίσης αγνοείται το σημαντικό στοιχείο της πρόσφατης έρευνας ότι τελικά τεκμηριώθηκε με ενδοκειμενικά στοιχεία, με τις χαρακτηριστικές λέξεις που αρχίζουν με την πρόθεση «συν» πως είναι μετάφραση του ίδιου Ρήγα, και όχι μόνο από την πληροφορία των ανακρίσεων. Κατ' αυτόν τον τρόπο η περιρρέουσα μομφή κατά του Ρήγα που μέχρι το 2000 διέτρεχε, τελικά αναιρέθηκε οριστικά με επιστημονικά τεκμήρια.

Θα έπρεπε ακόμη να προσφέρει στον αναγνώστη και ένα άλλο καινούργιο σημαντικό στοιχείο της έρευνας μας («*Ο Ρήγας μεταφραστής των Ολυμπίων του Μεταστάσιο*», 2001) ότι τα «*Ολύμπια*» είναι έργο χωρίς ξένες λέξεις, όπως και η «*Επαναστατική Προκήρυξη*». Μια διαπίστωση πως ο Ρήγας, όσο προχωρούσε από το 1790 έως το 1797 στην συγγραφική του δημιουργία, καθάριζε το λεξιλόγιό του, προσφέροντας κατ' αυτόν τον τρόπο και ένα μήνυμα στους μεταγενέστερους.

Νέος Ανάχαρσις

Ο συγγραφέας του υπό κρίση βιβλίου πολύ σωστά επισημαίνει (σελ. 62) τις «επικρίσεις του Ρήγα στα όσα έγραψε ο "κύρ Παβ", Cornelius de Pauw» για τα Τέμπη, όπως επίσης και για της παρατηρήσεις του για τους χορούς. Όμως θα έπρεπε προς ενημέρωση του αναγνώστη να προσθέσει και το σημαντικό γεγονός ότι ο Ρήγας Βελεστινλής διορθώνει τον Γάλλο συγγραφέα Barthélemy για το λάθος που κάνει, ο τόσο καλός γνώστης του αρχαίων κειμένων, να αναγράφει παραπομπή του Ομήρου για την Δωδώνη της Ηπείρου, η οποία όμως ήταν για την Δωδώνη της Θεσσαλίας το σημερινό Λιβάδι. Ο Ρήγας μάλιστα παραθέτει το χωρίο από τον Όμηρο, δείγμα και αυτό της αρχαιομάθειάς του.

Επίσης θα όφειλε να δώσει στον αναγνώστη, που θα ήταν και συμβολή στην Τοπική Ιστορία της περιοχής, τις πολλές πληροφορίες, τις οποίες ο Ρήγας έχει καταγράψει για τη Μαγνησία και για τη Θεσσαλία σε υποσημειώσεις του «*Νέου Αναχάρσιδος*»: Για το νησάκι με τον άγιο Νικόλαο στον Παγασητικό απέναντι από το ακρωτήρι

Αγκίστρι, τη Μπουρμπουλήθρα, τα ερείπια της Δημητριάδος, την Πορταριά με τη Μάννα, το Πλιασίδι κ.ά., που δείχνουν ότι ο Ρήγας τα γνώριζε καλά.

Ομοίως συμβολή στην Τοπική Ιστορία θα ήταν να μνημονευθεί το περιστατικό στα 1769, που ο Ρήγας περιγράφει, των κατοίκων της Κάπουρνας οι οποίοι γίνανε σκλάβοι μετά τα δανεικά, που λάβανε και δεν μπορούσαν να τα ξεπληρώσουν. Το γεγονός θα έπαιξε ρόλο στη σκέψη του, για να προσθέσει στα «Δίκαια του Ανθρώπου», άρθρο 35, το σχετικό με τα «πανωτόκια». Θα έπρεπε ο αναγνώστης να μάθει την σημαντική αυτή πολιτικοοικονομική θέση του Ρήγα.

Ένα άλλο εύρημα των «νεότερων ερευνών», που θα έπρεπε να δοθεί στον αναγνώστη είναι πως ο Ρήγας είναι και γλωσσοπλάστης, όπως αποδείξαμε κατά την επανέκδοση του «*Νέου Αναχάρσιδος*». Ο Ρήγας έχει πλάσει τριάντα τρεις λέξεις με την πρόθεση «συν», λέξεις που δεν βρίσκονται στα λεξικά, αλλά είναι από τον ίδιο «πεποιημένες», κατά τη φράση του.

Σύνταγμα – Θούριος

Για τα σημαντικότερα έργα του Ρήγα «*Νέα Πολιτική Διοικήσεις*» και «*Θούριος*», ο συγγραφέας του υπό κρίση βιβλίου αφιερώνει δυστυχώς μόνο τρεις σελίδες! Σοβαρό μειονέκτημα. Ο αναγνώστης θα πρέπει να ενημερωθεί για βασικά στοιχεία του περιεχομένου τους για την κατανόηση του επαναστατικού σχεδίου του Ρήγα και πως στη «*Νέα Πολιτική Διοίκηση*», όπως επισημαίνει ο Νικόλαος Πανταζόπουλος, ο Ρήγας αναγνώριζε δικαιώματα στις μειονότητες 150 χρόνια πριν από την Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ του 1948.

Γι' αυτό τονίζουμε ότι στη συγγραφή του υπό κρίση βιβλίου υπάρχει «φειδωλία» στα ουσιώδη και «αμετροέπεια» στα επουσιώδη, όπως στην περίπτωση που ο συγγραφέας γράφει για το «*Στρατιωτικόν Εγκλόπιον*» και τον δημιουργό του στρατηγό Khevenhüller, καταχωρίζοντας τρεις και μισή σελίδες και μάλιστα δέκα σειρές στα γερμανικά με τον τίτλο της βιογραφίας του καθώς και του εξωφύλλου αυτού του βιβλίου, όσες δηλαδή σελίδες για το Σύνταγμα και τον *Θούριο* του Ρήγα!

Για την απήχηση του *Θουρίου*, εκτός από το απόσπασμα από τον Κων. Κούμα, θα είχε σημασία για την Τοπική Ιστορία να μνημονεύονταν στο υπό κρίση βιβλίο και το χαρακτηριστικό

περιστατικό της εμπυχώσεως των επαναστατών της Μαγνησίας από τον Θούριο με την προτροπή του Ανθίμου Γαζή. Μάλιστα οι ενθουσιασμένοι επαναστάτες συνεδρίασαν στη γενέτειρα του Ρήγα, ονομασθείσα η συνέλευση αυτή «Βουλή Θετταλομαγνησίας» (11 Μαΐου 1821). Και το σημαντικό αυτό γεγονός της Τοπικής μας Ιστορίας τιμήθηκε το 2000 με την ανέγερση ενός Μνημείου, (το γλυπτό ήταν του Γ. Διονυσίου), το οποίο δυστυχώς γκρεμίστηκε από τον δήμαρχο Φερών το 2008, ένδειξη κι' αυτό της απαξίωσης στην ιστορική μνήμη του τόπου μας!

Στην Βιβλιογραφία ο συγγραφέας του υπό κρίση βιβλίου δεν ενημερώνει τον αναγνώστη ότι τα «*Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή*» των Αιμ. Λεγράνδ και Κων. Αμάντου, εκδοθέντα το 1891 και 1930 αντίστοιχα, δεν είναι πλέον δυσεύρετα και τούτο διότι εύκολα μπορεί να τα βρει εφόσον με την προσθήκη Ευρετηρίου, το οποίο μάλλον και ο συγγραφέας θα το χρησιμοποίησε, έχουν επανεκδοθεί από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα το 1996 (Β' έκδ. 2000) και 1997 αντίστοιχα.

Μετά τα ανωτέρω ενδεικτικά που παρουσιάσθηκαν, διότι υπάρχουν και άλλα στοιχεία, τα οποία θα έπρεπε να αναφερθούν, η νέα υπεύθυνη Δημοτική Αρχή της ευρύτερης περιοχής Βελεστίνου, που θα εκλεγεί και θα φέρει πλέον το τιμητικό όνομα «Ρήγας Φεραίος», θα πρέπει το υπό κρίση βιβλίο να το αποσύρει για να ξαναγραφτεί με όλα τα «*νεότερα πορίσματα των μελετητών*», για να είναι επιστημονικά αντάξιο του Μεγάλου τέκνου του Βελεστίνου, του Ρήγα.